

פרשת פינחס

אַל יִקְנָא לְבָבְךָ בַּחֲטָאִים כִּי אִם בִּירְאַת ה' כָּל הַיּוֹם (משלי כג יז):

צדיק גמור. ולזה אמר כל היום דהיינו שהוא צדיק גמור, כי הצדיק-שאינו-גמור יתפּים בעשותו מצוה או תורה בשעה אחת ביום, אך הצדיק הגמור - כל שעה ושעה שמוציאה לבטלה הוא בעיניו הפסד גדול:

מכל זה יש קצת תמיהה על איש האלהים פינחס, איך הכניס עצמו בסכנה גדולה, ואף כי רב גובריה וצדיק גמור הוא, היבא דשכיח היויקא שאני. ומצינו בשמואל הנביא ע"ה אמר לו ה' יתברך "עגלת בקר תקח בידך" (ש"א טו ב) ולא סמך על הנס, כל שכן במקום זה דבריא היוקא. ולפי הפשט נראה דידיע שכל ישראל יהיו בעזריו:

ואך דרך דרש נראה, שזה כּוּנו רבותינו ז"ל במדרש (רבה כא א) **פינחס בן אלעזר וגו', בדין הוא שיטול שכרו, לכן אמור הנני נותן לו וגו'**. והוא קשה ההבנה. ולפי דרכנו נאמר שהוקשה להם, דלמא הוצרכו לייחסו בכאן, וכבר ידענו מה הוא בפרשה הקודמת (לעיל כהז) "וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו'. ורש"י ז"ל תירץ עין עליו. ואמנם רבותינו ז"ל במדרש כּוּנו לתרץ, שהכתוב - פּוֹנְתוּ להסיר תּוֹעָה מעל פינחס

שלמה המלך ע"ה ימנענו מעשות הטוב הנראה, שלא ימשך ממנו הרע הנסתר. הענין, כי קנאת האדם ברשעים ועשותו הנקמה בהם, הוא טוב נראה שאין בו ספק, כי בן ראוי והגון, וכתוב (משלי כה ד) "עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם". אך לא כל השעות שוין, וכמו שהעלו בגמרא (ברכות ז) "הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור, שנאמר כבלע רשע צדיק ממנו", ואמרו: "צדיק ממנו בולע, צדיק גמור אינו בולע". באופן כי מהיות האדם ידע בנפשיה כי אינו צדיק גמור - יִכְבֵּד וַיֵּשֶׁב במקומו:

وهוא שאמר **אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום**. ולכאורה קשה, דלאו רישיה סיפיה ולאן סיפיה רישיה. ולפי פשוטו פירשו בגמרא (שם) שלא יקנא מהם לעשות כמעשיהם, כי אם ביראת ה' תִּקְנָא לעשות כמעשיהם. וקצת קשה דמדת הקנאה היא רעה חולה אפילו באדם דעלמא. ויש לומר דאין הכי נמי, אלא דבחטאים היא יותר גרועה, שתסובב לו לשוב מאחרי ה'. ולפי דרכנו נראה דהכי קאמר: **אל יקנא לבך בחטאים להתקוטט עמהם, כי אם תהיה אתה ביראת ה' כל היום**, שתהיה

איך נכנס במקום סכנה, וקיימא לן (שבת לב.) "לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה שמא אין עושין לו נס, ואם עושין לו נס מנכין לו מזכויותיו", ואם כן לכאורה [יוצא מזה] שאין לפינחס שכר על זה, והלואי יצא שכרו בהפסדו.

לזה אמר, [פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. לכן אמר הגני נתן לו את בריתי שלום (כה יא). פירושו:] פינחס - הוא בן אלעזר בן אהרן הכהן, חוט המשולש בצדיקים גמורים, ויאות ליעשות לו כמה נסים בוכותם, ולזה בדין הוא שיטול שכרו. וזה נרמז בכתוב באומרו פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל וגוי לכן אמור הגני נתן לו את בריתי שלום, מאמר לכן מורה כן, לכן אין מנכין לו מזכותו ובדין הוא שיטול שכרו מושלם:

והוא שאמר בפסוק שלפני זה וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו (כה ז) וקצת קשה (פשיטא) מה ראה. ורשיי ז"ל תירץ: "ראה מעשה", עין עליו. וכפי דרכנו נאמר שתחלה היה נכוד כמה שאמרנו, אם יכניס עצמו או לא, וירא שהוא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, וסמך על זכות אבותיו, ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו וגו':

ואומרו ויקח רמח. ירמוז לאברהם אבינו ע"ה, שכן רמח בנימטריא אברהם, לומר

שלקח בידו גם-כן זכות אברהם. וזכר אברהם אבינו ע"ה מן האבות, יען כי האומנות הווי למסור נפשנו על קדוש ה' היא בדינו מאברהם אבינו ע"ה שמסר נפשו בכבשן האש כמוזכר בדברי רבותינו ז"ל (ב"ר לה יג). ואף בתורה נזכר זה בענין העקדה והמילה ששפך דמו לכבודו יתברך. ולזה אמר ויקח רמח בידו, שזכר ענין אברהם אבינו ע"ה שמסר נפשו על קדוש ה', וגם הוא עשה כן. ועוד יש לפרש: רמח היא בהיפוך אתון רחם, שלקח בידו רחמי שמים, שהתפלל, וכן אמר רחם עלי וכו', או רחם על ישראל:

ועוד יש לפרש מה שאמרו במדרש בדין הוא שיטול שכרו וכו' [לפין] מה ששאלו בגמרא (ברכות ב.) מפני מה הראשונים הווי מתרחיש להווי ניסא, ואמרו: קמאי דהווי מסרי נפשיהו אקדוש ה' - אתרחיש להווי ניסא, אנן לא מסרינן נפשין וכו', כהא דרב אדא בר אבהו שראה גויה אחת וחשב שהיא ישראלית וקרע בגד כלאים מעליה. וצריך לדעת יחס לזה עם זה:

ונראה שהיא מדה כנגד מדה, כי ידוע שאין מפרסם בעולם מציאותו יתברך והשגחתו ויכולתו כי אם הנסים. והחבר למלך כוזר אמר שאילו ראה הפילוסוף הגדול המפורסמות שהיו בישראל, היה חוזר בו מכל דעותיו ב'השגחה', שבזה פירשנו במקום אחר (&&) פסוק לא לנו ה' לא לנו וגו' (תהלים קטו א). וידוע הוא שאין נכר באדם שהוא מאמין אמונה שלימה כג' עיקרים אלו כי אם כאשר יצמער על מצותיו יתברך, וכל שיגדל הצער תכר האמונה שהיא חזקה

שָׁלוֹם. גַּם אָמְרוּ וְהִיָּתָה לּוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְהֵיוּ וַיִּכְפַּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כה יג) שהוא מאמר יתר, שכבר הקדים "פינחס בן אלעזר וגו' השיב את חמתי וגו' [לכן אמר] "וגו'".

גַּם אָמְרוּ וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכָּה אֲשֶׁר הָבָה אֶת הַמַּדְיָנִית זְמֵרִי בֶן סְלוּא נְשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעוֹנִי. וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֶּכָּה הַמַּדְיָנִית כְּזָבִי בַת צוּר וְגו' (כה, יד טו) מה לנו ולשמותם, וכתיב (משלי יז) "וְשֵׁם רִשְׁעִים יִרְקַב". ומה גם שמעיקרא (כהו) קָתַם וְאָמַר "וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא" [ולא נָלָה שְׁמוֹ] כְּרוּצָה לְהַסְתִּירוֹ, וְלִמָּחָה חוֹר לְפָרְסָמוֹ. גַּם אָמְרוּ "הַמֶּכָּה אֲשֶׁר הָבָה אֶת הַמַּדְיָנִית זְמֵרִי בֶן סְלוּא" שהוא יתר, שהיה לו לומר "הַמֶּכָּה זְמֵרִי" וגו'.

אך הענין הוא במה שיש להקשות, שהנה הכתוב מייחס הַשְּׁבֵתָה הַחֲמָה אֶל פִּינְחָס, והכתוב אומר (לעיל כה ד) וַיֹּאמֶר הִי אֵל מִשְׁהָ קָח אֶת כָּל רֵאשֵׁי הָעַם וְהוֹקַע אוֹתָם לְהִי נֶגֶד הַשָּׁמַשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף הִי מִיִּשְׂרָאֵל, וְכֵן עָשׂוּ, וַיֹּאמֶר מִשְׁהָ וְגו' הֲרֵגוּ אִישׁ אֲנָשׁוֹ. וְלִמָּחָה מִיָּחָס עוֹצֵר הַמִּגְפָּה אֶל פִּינְחָס דוֹקָא, וְכֵן בַּתְּהַלִּים (קו ט) "וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֵר הַמִּגְפָּה".

ולכן נראה ששני מיני חרוֹן-אף היו: אחד בשביל עבודה זרה ואחד בשביל העריות. והנה מתחלה כתיב (לעיל כה ג)

בְּלִבּוֹ, וְקָל וְחוֹמֵר כְּאִשֶּׁר יִמְסוֹר נַפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת ה', שודאי לולי שהדבר מוחלט בעיניו ואין לו ספק במציאותו יתברך והשגחתו ויכולתו לא היה מוסר נפשו ומאבד חייו ברצונו. ולזה שפיר קאמר קמאי דמסרי נפשיהו על קדושי ה', שכזה מוכים הרבים לתקוע אמונתו יתברך בלבם, [ולכן] גם מן השמים יחזקו ידיהם יותר בעשות להם נסים:

והוא אומר (משלי יד כג) כִּכְל עֲצֵב יִהְיֶה מוֹתֵר, שכל שיגדל צערו - יהיה לו מותר על חבריו, ודבר שפתים לאמר שאני מאמין, אינו רק לתקן המחפור שלא יהיה חסר, אך מותר אין לו כי אם בעושה מעשה. וזהו דקדוק לשון של מחפור, [שאם לא כן - היה לו לומר אך מחפור כמו יהיה מותר]. באופן שה' יתברך מודד לאדם כפעלו, ואשר לא יתנהג לכבודו יתברך כפי הטבע, רק יעשה מעשים שנראים זרים בלא מתון, רק בדרך הנמהרים, גם ה' ישנה עליהם מנהג הטבעי לעשות עמו נסים שלא כפי הטבע. כן היה ענין פינחס, 'תחת אשר הערה למוֹת נפשו⁶¹⁴, ראוי לעשות לו נסים ולא ינכה לו מזכותיו. ולזה בדין הוא שימול שכרו מושלם. וזהו שאמר פינחס בן אלעזר וגו' בקנאו את קנאתי בתוכם, במעמד כלם, ולא חיש על עצמו פן יהרגוהו, ולכן אמר הנני נותן לו את בריתי שלום:

וְלִהְיֶינָה הַכְּתוּבִים יֵשׁ לְדַקְדָּק בָּהֶם: אִי יֵשׁ לְהִבִּין מֵהוּ אָמְרוּ הַנְּנִי נִתְּן לּוֹ אֶת בְּרִיתִי

לו, שאף שהדבר תלוי בבחירה - שאם יהיה בהם אחד גבה עינים וישא גרושה או חללה וכיוצא, על כל פנים יתחלל זרעו - הבטיחו ה' שלא יארע מכשול זה לזרעו. ולזה אמר ברית כהנת עולם, שלא תפסק הכהונה ממנו מחמת נשואי נשים האסורות לכהנה. ונראה שגם כלל בהבטחה זו גם כן שלא יארע בזרעו שום מום הפוסל לכהנה. ויִרְאֶה שמטעם זה נבחרו כל הכהנים גדולים מזרע פינחס, יען שיחוסם בהבטחה מאת האל שאין בו שום פסול.

וכל זה הזקקנו לו יען כי רחוק הוא שבעת שנתנה הכהנה לאלעזר, לא נתנה לפינחס שהוא בנו. וגם כגמרא זכחים (קא) יש אומרים כי פינחס היה כהן ביום שמיני למילואים עין שם. וזה לשונם: דבר אחר, והלא פינחס היה עמהן. עכ"ל. נראה שהוא מחלוקת לרבנותינו ז"ל. ורלב"ג ז"ל פירש שהבטחה הזו היא שיהיו כל הכהנים גדולים מזרע פינחס, אלא שהוא בעיני קצת דוחק:

ואמר תחת אשר קנא. האריך הכתוב בזה, יען כי כל מדותיו של הקב"ה 'מדה כנגד מדה', ולכאורה לא הוּיָא נתינת הכהונה מדה כנגד מדה למה שהשיב חרון אף, ולזה אמר תחת אשר קנא לאֱלֹהֵי ויכפר על בני ישראל, שלֹהֵיֹת שהקנאה ההיא נמשכת ממנה הכפרה, גם הוא - לא תפסק הכהונה מזרעו שיהיו מכפרים על ישראל תמיד:

ועוד יש לפרש אומרו לכן אמר הנני נותן לו את בריתי שלום במה שאמרו ז"ל (כתובות קה) "האי צורבא מרבנן דרחמו ליה

ויצמד ישראל לבנעל פעור, ועל זה אמר קח את כל ראשי העם וגוי וישוב חרון אף ה'. וכן אמר משה הרגו איש אנשיו הנצמדים לבנעל פעור. אך אחר כך והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית, וכמו שפירשתי למעלה שְׁקַרְבָּה בדבריו לומר שהיא מותרת, ולזה פשמו ידיהם בעריות ועבודה זרה. ועל זה, אחרי ששקט חרון אף מעל ישראל על ידי המשפט שעשו בנצמדים לבנעל פעור, צִץ המטה פרח החרון על ידי זמרי, ובקנאת פינחס נעצרה המגפה מכל וכל. ולזה לא אמר ותעצר המגפה כי אם אחר מעשה פינחס. ועל זה אמר פינחס בן אלעזר וגוי השיב את חמתי מעל בני ישראל, והיינו החימה השנית. ולזה אמר ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי שהוא בפעם השנית, שאז היה הפלוי ה':

לכן אמור הנני נתן לו את בריתי שלום. רמז למה שאמרו ז"ל (שוחר טוב כג, וזה"ק כי תשא דף קצ) "פינחס הוא אליהו", שהאריך ימים אורך נפלא ולא טעם טעם מיתה. וזהו ה'שלום', שְׁהִמִּיתָה - סְפַתָּה התנכרות היסודות אחד על חברו, וכמאמר הכתוב (תהלים לח ד) "אין שלום בעצמי מפני הטאתי". ולזה הוּיָא מדה כנגד מדה, כשם שהציל נפשות ישראל ממות, גם הוא לא יטעום טעם המות, והוּיָא מדה כנגד מדה:

ואמר אחריו והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם. דברי חז"ל בזה ידועים, שאמרו (ילקוט פינחס) לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי. ועוד שהבטיחו ה' שלא יתחלל שום אחד מזרעו על ידי נשואי אישה הפסולה

בני מאתיה, לאו משום דמעלי, אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא. והאי צורבא מרבנן דסאנו ליה בני מאתיה, לאו משום דלא מעלי, אלא משום דמוכח להו במילי דשמיא:

ולכאורה יש להקשות על זה מהא דתנן (אבות ג י) "כל שרוח הבריות נוחה הימנו - רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו - אין רוח המקום נוחה הימנו". ולפי פשט הדברים נראה דלא קשיא מידי, דמתניתין לאו באהבה ושנאה מיירי, אלא במהרהרים אחר מעשיו, שאם הבריות מהרהרים ומספרים אחריו - בידוע שגם בשמים מדברים אחריו כי לא טובים מעשיו, ואם רוח הבריות נוחה הימנו דהיינו שמעשיו בעיניהם טובים - גם רוח המקום נוחה הימנו, שודאי שהוא טוב בעיני המקום. והגם שיש צבועים שמראים תמא ותחתיה ערמה, מכל מקום מן השמים מפרסמים קלונו ונותנים בלב האדם להרהר אחריו ולדבר אחריו, "וכל העובר עברה בסתר - הקב"ה מפרסמו בגלוי" (סוטה ג). ולפי זה יכול להיות שישנאוהו בני מקומו, ועם כל זה רוח המקום נוחה הימנו, כי גם הם רוחם נוחה הימנו, שאם תשאלם על מעשיו מה הם, לא יוכלו להכחיש מעשיו וצדקתו עם היותם שונאים אותו מחמת שמוכיחם תמיד:

ועוד יש לתרץ דיש חילוק בין רב ומוֹרָה לצורבא דרבנן בעלמא, שמי שהוא רב ומוֹרָה ומוטל עליו להוכיח, על כל פנים לא יהיו אוהבים אותו אלא מצד שאינו מוכיחם, שאם היה עושה המִטָּל עליו להוכיחם על כל פנים - ישנאו אותו, ולא דְּבָרָה הַמְשִׁנָּה בזה, כי דברי הַמְשִׁנָּה הם באדם דעלמא שאין עליו עול צבור (מחמת) שיש גדולים ממנו, וכמו שאמר שמואל לרב יהודה: "שיננא! רישך בקרירי, ורישא דרישך בחמימי"⁶¹⁵ (שבת נה.), על זה הוא שאמר כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו. באופן כי המורה לעם דרך ה', לא ימלט משנאת בני אדם:

ועל זה אמר הכתוב (דברים לג י) יודו משפטיוֹ ליעקב וגו' בדרך ה' חילו וגו' מחץ מתנים קמיו וגו'. ויש לדקדק, למה לא בְּרַךְ בנפילת האויבים כי אם ללוי דוקא (יותר) משאר שבטים. ועם מה שכתבנו אתי שפיר, ונדקדק הכפל יודו משפטיוֹ ליעקב ותורתך לישראל, מחץ מתנים קמיו ומשנאויו מן יקומו. והוא, כי המורה והמנהיג ימְשִׁכוּ לו האויבים משני פנים: אם מצד שעליו מִטָּל לרדות עושה עול ולהציל עשוק מידי עושקו, אם מצד המשפט אשר ישפוט בין איש ובין רעהו, שעל כל פנים היוצא חייב בדינו וּשְׁנָא את הדיין.

ולזה אמר (שם שם ה-י) וּלְלוי אָמַר תְּמִיד

ואב בית דין - יְפֹהַח בחמין.

615. פירש רש"י שם: רישך בקרירי - אני שאני רבך איני נכוה, אבל מר עוקבא שהוא ראש לי ולך,

את בריתי שלום לומר שמכון שיש אתו כח וחוזק ואיננו נבהל מן הרשעים, גם הוא יאות לו להיות בריתי אתו שהיא התורה, כמה דאת אמר (ירמיה לג כח) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתיו". ולזה דקדק ואמר בריתי מופסקת, ולא ברית שלום, אלא שבין על התורה:

ואמר שלום - מבואר עם מה שנתבאר כי המנהיג והמורה לא יבצר לו מחלוקת עם בני אדם, אמר שאתן לו בריתי ושלום עמה. ולהיות שזה נמנע מצד הטבע, לזה וי"ו דשלום קמינא, לומר שלא יהיה שלום גמור, רק תחלה מחלוקת ואך אחר כך ישלים אויביו אתו הוא יתברך, כענין ששינונו (סנהדרין פ"ו מ"ו) והקרובים שואלים בשלום הדיינים ובשלום העדים, כלומר שאין בלבנו עליכם כלום, שדין אמת דנתם:

ועוד יש לפרש הנני נותן לו את בריתי שלום. יען כי בעסק התורה יהיה מתחלה מחלוקת בין החכמים ואחר כך יעשו שלום, ומתנחי סימנא "את והב בסופה" (לעיל כג כא). אבל השלום מתחלה - איננו טוב בעסק התורה, שמתוך הויכוח מתברר האמת, ורבי יוחנן - כשאמר לו ר' אלעזר בן פדת על כל דבר "תניא דמסייע לך" - התאונן (ובכח) על ריש לקיש, ואמר ליה [לר' אלעזר בן פדת] "את כפר לקישא?" וכו' (ב"מ פד), [לפי] שהיה [ריש לקיש] מקשה לו וחולק עליו, ומתוך כך מתברר האמת ומתחדשים כמה דינים:

והוא מאמר הכתוב (תהלים קיט קסח) שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול. יאמר

ואוריק לאיש חסידך וגוי האומר לאביו ולאמו וגוי יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל וגוי, יען לא יאות להיות מנהיג ושופט רק אשר תהיה מצחו נחושה לקראת העם, ולא יחניף לשום אחד, שבוז ידין דין אמת לאמיתו. ולזה אמר, מאחר שטבע שבט לוי - האומר לאביו ולאמו לא ראיתו, לזה להם נאה ויאה יורו משפטיך וגוי, כנגד שני מיני הנהגות שזכרנו. משפטיך הוא המשפט שבין אדם לחברו, ותורתך היא ההוראה במילי דשמיא. ויכלול בזה שני ענינים: משפט אפור והיתר, וגם לבקש את נרדף ונעלב מבני אדם לעשות לו משפט.

ולזה אמר אחריו מחץ מתנים קמיו, ומשנאיו מן יקומו, כנגד שני מיני האויבים שזכרנו. ואמר מן יקומו שלכאורה היא יתרה. אך פון לומר כי גלוי הוא שעל כל פנים אית דין ואית דיין ליפרע מקמיו ומשנאיו, ולא היה צריך להתפלל עליהם. אך בהיות שמדתו יתברך להיות מאריך אפיה וגבי דיליה, שעל כן מלא לב בני אדם לעשות רע, כמו שאמר הכתוב (קהלת ה יא) "אשר אין נעשה פתגם מעשה הרעה מהרה על כן מלא לב בני האדם לעשות רע", לזה אמר זאת הטובה תעשה ללוי, מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומו, שתכף לקימתם תמחץ אותם, שבוז תפול עליהם אימתה ופחד מלקום עליהם. וכן פירש"י ז"ל בפסוק "ויגמול שקדים" (לעיל יז כג) שכל המעורר על הכהונה, פורענותו ממחרת לבא:

מעשה היא ההבטחה שהבטיח ה' לפינחס בן אלעזר, לכן אמור הנני נותן לו

כי לעתיד לבוא יהיה שלום רב לאוהבי תורתך, ולא תימא שזה יגרום המכשול אחר שאין מדקדקין זה על זה, לזה אמר ואין למו מכשול. ואימתי זה? [כאשר תבא הישועה, שעל כן שברתי לישועתך ה' (שם פסוק קסו):

ועוד יש לפרש שלום רב לאוהבי תורתך וגו', במאמרם ז"ל (פסחים קיג) על פסוק (שמות כג ה) "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו" וגו', [והקשו] שממשפטי התורה אי אפשר להיות "שונא" [שהרי אסור לשנוא כמו"ש לא תשנא את אחיך בלבבך]. ותירצו שראה בו דבר-ערוה והוא יחידי שמותר לשנאתו⁶¹⁶.

וכבר אמרו ז"ל (ברכות יט) "אם ראית תלמיד חכם שעבר עברה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה", והמסקנא דודאי עשה תשובה. לזה אמר שלום רב לאוהבי תורתך, שלומדי תורה יש להם שלום עם כל אדם, למה? שאין להם מכשול, שאף אם ה"ו יכשלו - לא ישאר להם המכשול, שמיד חוזרים בהם:

ובזה יש לפרש אומרו בלעם (לעיל כג כא) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, הכפל והשנוי מראיה להבטח ומיעקב לישראל, לומר כי ישראל - אפילו

הריקנין שבהם - אם יעשו און, מיד חוזרים בתשובה, ואף אם ישתחו זמן-מה - לא יאחרו כל כך. וזהו לא הביט און ביעקב, שלא נשתחו כשיעור ההבטח, ולא ראה עמל בישראל, שישראל - שהם התלמידי חכמים - יותר ממהרים לעשות תשובה, ולא שהו אפילו כשיעור ראיה. לזה אמר ואין למו מכשול, שאף הרואה בהם דבר-ערוה והוא יחידי - איננו רשאי לשנאתם. ולזה, להם - שלום רב לאוהבי תורתך:

והוא שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי יד כד) עמרת חכמים עושרם, אגלת כסילים אגלת. יאמר עמרת חכמים הוא עושרם בתורה, והוא על פי מה שאמרו (ברכות סד) "סיני עדיף, דהכל צריכים למארי חטין". ועל כן מנו לרב יוסף [לראש הישיבה] והניחו לרבה, [ולא מנוהו לראש הישיבה]. נמצא שהעמרה והשררה זכה בה מצד העושר של שמועות, וכאומרם (ב"ב קמח) "עתיר נכסין - זה בעל שמועות". ואמר אגלת כסילים אגלת, יאמר שהחטא של הכסילים הוא יקרא חטא, כי אינם שבים מהרה. אבל אגלת החכמים אינה אגלת, כי מיד יחזרו בהם. וכפי זה, המקרא לאו רישיה סיפיה, ואין לחוש:

ועוד יש לדבך הכתוב על דרך וחכמת

ישראל, ולא שונא נכרי. אלא פשיטא - שונא ישראל. ומי שריא למסניהו והכתיב (ויקרא יט) לא תשנא את אחיך בלבבך - אלא: דאיכא סהדי דעביד אפורה - כולי עלמא נמי מיסני מני ליה, מאי שנא האי? אלא לאו כי האי גונא, דהויא ביה איהו דבר ערוה. עכ"ל.

616. וזה לשון הגמרא: שלשה הקדוש ברוך הוא שונאין וכו', והרואה דבר ערוה בחברו ומעיד בו יחידי וכו'. אמר רבי שמואל בר רב יצחק אמר רב: מותר לשנאתו. שנאמר כי תראה חמור שונאך רבץ תחת משאו. מאי שונא? אילימא שונא נכרי - והא תניא: שונא שאמרו - שונא

ומתוך לשמה באים שלא לשמה. לזה אמר שלום רב, וזה מצד שאין למו מכשול:

ועוד יש לפרש שלום רב לאוהבי תורתך וגוי במאמרם ז"ל (פסח נב) **אם פגע בך מנוול זה - משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נמוח, אם ברזל הוא מתפוצץ**. עכ"ל. וצריך לתת לב לשני הדמיונות האלו [- אבן וברזל] - מאי נינהו. ונראה שהוא מכון לאומרם במקום אחר (פוסה כא) כי התורה מגנא מן הפורענות ומצלא מן החטא, לזה אמר אם פגע בך מנוול זה, ופגיעתו רעה לשני ענינים: או להחטיא האדם או להביא אליו רעה, ועל זה משכהו לבית המדרש: אם אבן הוא - רוצה לומר אם פגיעתו באופן הראשון לשית אליך לב אבן לנמות מדברי האל - נמוח, ואם פגיעתו בכלי ברזל לעשות לך רעה ח"ו - מתפוצץ:

והוא מאמר הכתוב (תהלים א ב) **כי אם בתורת ה' חפצו וגוי והיה כעץ וגוי אשר פריו וגוי וכף אשר יעשה יצליח**. וכבר פירשנו בזה דרכים שונים במקום אחר. ולפי דרכנו יאמר שהתורה תציל האדם מלנמות ממצות האל, עשה ולא תעשה: כנגד מצות עשה - אמר אשר פריו יתן בעתו, שרוב המצות - הזמן גרמא, ולזה אמר אשר פריו יתן בעתו ולא יחטיא אחת מהנה. וכנגד לא תעשה - אמר ועלהו לא יבול, שבמקום אחר אמרו כי עקר שלמות האדם - במצות עשה ולא תעשה, [שמצות לא תעשה] סגלתם שלא יעכבו על מצות עשה מלעשות השלמות, ויהיו מצות עשה כסמים המרפאים החולה, ומצות לא תעשה כאזהרות הרופא

המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים (קהלת ט טו). שכשהחכם עני - אין דבריו מתקבלים, ולא יוכל להוכיח לבני אדם, ונשארה אולתם כי לא יכירו הפגם שלהם, והם חכמים בעיניהם. ולזה אמר עמרת חכמים עשרם, ועל ידי כך אולת כסילים נכרת שהיא אולת, כי החכם בעושרו יגלה קלונו ומעשיהם שהם אולת. וכן אם נפרש העושר על התורה, גם בא יבא נכון, כי החכם - בעושרו בתורה - אם ישגה שום אדם בהוראתו, יגלה טעותו ושגגתו:

ועוד יש לפרש שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול, כי יראה לעין שעסק התורה מוליד מחלוקת בין החכמים ח"ו, אבל אם יהיו כלם אוהבים התורה בעצם, ויש להם אהבה עזה לקים התורה - לא תהיה מחלוקת, שכל אחד יתן לב לדברי חברו, וממילא יהיה שלום רב וגם אין למו מכשול, שאחת מספנות המכשול היא, שכל אחד משתדל להעמיד דבריו ועושה סניגורין לדבריו, כמו שנכשלו בזה רבים בעונות הרבים. אך כשיאחבו התורה יותר משיאחבו כבודם, ממילא אין למו מכשול. ועל זה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט לא) **דבקתי בעדותך ה' אל תבישני**, כי אחר שדבקתי במצותיך לא תצטרך לביישני:

ועוד יש לפרש שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול, שמצד שאין למו מכשול [בהוראה ובפסק] - יהיה שלום רב להם, שרוב המחלוקת בין החכמים מתיילד מכח שישגה אחד בהוראה, ויחזיק אחד [שכנגדו] שיודע יותר ממנו, ולא יבצר מלדבר קצת בדרך נצוח לומר ששגג, ועל זה רבו מחלוקות,

- בעולם הבא", שהבועל ארמית - קשורה בו ככלב ונדון עמה בעולם הבא (פוטח ג:). ולזה אמר המִּפְּה עכשיו בעולם הבא, אשר הִפָּה כבר בעולם הזה. וההכאות פְּלָם, את המדינית כזבי (פירוש, עם המדינית):

ועוד יש לפרש במאמרם ז"ל (ברכות יח) "רשעים בחייהם קרוים מתים", לזה אמר המִּפְּה אשר הִפָּה כבר בחבורו את המדינית, כי מעת שעשה העברה - הִפָּה, לא כן בה, לא אמר אלא ושם האשה המִּפְּה, שאין בה כי אם הכאה אחת:

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. צְרוּר אֶת הַמְּדִינִים וְהַפִּיתֶם אוֹתָם (כה מו-יז). יש להקשות ולמה לא צוה על מואב שהם המפורסמים בַּפְּתוּב (כמו שנאמר (כה א)) "וַיִּחַל הָעַם לְזַנּוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב".

גם אומרו וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּגְפָּה וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר וְגו' שְׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' בְּנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ מִשְׁפַּחַת חֲנֹכִי לְפִלֹא מִשְׁפַּחַת הַפְּלֹאִי וְגו' (כו א-ה), ופירשו רבותינו ז"ל (ילקוט פינחס תשעג ורש"י כאן) להעיד עליהם שהם בני אבותיהם. ולפי דבריהם, ביציאתם ממצרים היתה צריכה עדות זו, ולמה המתין עד פה.

והנראה לי: בנות מואב הן הִנָּה היו נשי מדין, שְׁלֵקֶשֶׁר השלם ביניהם - היו בני מואב נושאים בנות מדין, וכני מדין נושאים בנות מואב. וזה נראה מבואר בכתוב שאמר להם משה בחזרתם מן המלחמה של מדין "החיייתם כל נקבה, הן הִנָּה היו לבני ישראל

שלא יאכל מאכלים רעים, שאז לא יועילו סמי הרפואה. ולזה קרא למצות עשה "פְּרִי" ולמצות לא תעשה "עֲלָה", על דרך "אלמלא עֲלִיא לא מתקיימי אֶתְכֵּלִיא" (חולין צב). זה כנגד "מצלא מן החטא". וכנגד "מגנא מן הפורענות" אמר וכל אשר יעשה יצליח.

והוא שאמר שלום רב לאזהבי תורתך - מכל מיני פורענות, ואין למו מכשול - כנגד יצר הרע שנקרא מכשול (סָפָה נב) - תלמידי חכמים אין למו מכשול:

ושם איש ישראל המִּפְּה, הנה פרסם הכתוב שמו להגדיל שבחו של פינחס, כי זה כל האדם הגדול בעם: אם עני חלוש ודל בא לפניו - יתקומם נגדו להכותו ולקללו אם עשה דבר שלא כהוגן, ואם יהיה איש חיל ואיש זרוע - יכבוש פניו בקרקע. ולזה אמר ושם איש ישראל המִּפְּה וגוי נשיא בית אב לשמעוני, ואף על פי כן לא נבהל מלפניו ועשה בו נקמה. והפסוק לפי זה מורדף, תחת אשר קנא וגוי ושם איש ישראל וגוי נשיא וגוי ושם האשה המִּפְּה, ועם כל זה לא חזר לאחוריו:

ועוד יש לפרש שרְמֵז בשמותם אבדון שלהם: זמרי לשון כריתה, בן פִּלֹא לשון קוצים כאומרם (כתובות צא). "סלוא דלא מבע דמא". בזבי לשון כריתה, מלשון "אשר לא יכזבו מימיו" (ישעיה נח יא). צור לשון ותקח צפורה צור (שמות ד כה) והוא סלוא עצמו. ואומרו המִּפְּה אשר הִפָּה את המדינית, [הוא] כמאמר רבותינו ז"ל (יומא לה) "ולא שמע אליה לשכב אצלה - בעולם הזה, להיות עמה

בדבר בלעם וגו' על דבר פעור" וגו' (לקמן לא טו).

ולכאורה קשה, דהנהו - בנות מואב, ואיך נמצאו בתוך מלחמת מדין? ועם מה שכתבנו אתי שפיר, שנקבות מדין - רובם ממואב היו, ואנשי מדין הם ששלחו נשותיהם בנות מואב להכשיל ישראל. ולזה אמר צרור את המדינים. והנה עכשיו עדין לא צוה בנקמתם מהם, אך עכשיו לא צוה כי אם צרור וגו', כי מהיות ישראל חונים סביבם - יהיה שלום ביניהם, וכאשר יצוה להם "נקום נקמת בני ישראל", לא תהיה הנקמה גדולה, כי כל אחד יכיר מידעו, לזה הקדים צרור את המדינים, לעשות מצדקי לחדש מריבה בין ישראל ובין המדינים, ואחר כך והכיתם אותם:

ויהי אחרי המגפה ויאמר ה' אל משה ואל אלעזר הכהן לאמר. שאו את ראש כל עדת בני ישראל. יש להקשות מאי נפקא מנה הודיענו שהיה זה אחרי המגפה. גם צריך לדעת למה צירף הקב"ה לאלעזר עם משה במצוה זו. ועם דברי רבותינו ז"ל מושב זה, הם אמרו (רש"י כאן) שהמספר [שצוה לסופרם הוא] להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים. לזה, שלא יעלה על לב לאמר כי נמאסו ישראל ח"ו מ[חמת] רדיפתם אחרי הזנות, לזה אמר ויהי אחרי המגפה ויאמר וגו', לומר שגם אחרי המגפה - אכתי חביבותיה נבן. ולזה אמר ויהי אחרי המגפה, לרמוז גם כן שהמגפה גרמה, כי שפך ה' את חמתו בכל העוברים [את העברה], ונשארו שלמים וטובים, ולזה אמר שאו את ראש וגו'. ולהיות שעל ידי פינחס היתה הזכות

הגדולה הזו, זכה פינחס וזכה לאביו אלעזר להצטרף עם משה בדבור, כי 'ברא מזכה אבא' (סנהדרין קד). ושלם ה' לאלעזר גמול על מעשה בנו:

ועוד יש לפרש במה שאמרו ז"ל (כמדבר רבה כא ו) שמספר זה היה לפי שנמסרו למשה במנין - החזירם במנין, משל לרועה [שמסר לו בעל הבית צאנו במנין, השלים הרועה שמירתו - כשמחזירן צריך למנותן] וכו'. ולהיות שבמסירת הצאן היה גם אהרן, וצריך היה אהרן גם כן להיות מתמנה על ענין זה, והוא כבר מת, קם אלעזר בנו תחתיו במקומו:

ראובן בכור ישׂראל (כו ה). קראו בכור יען כי "בחללו יצועי אביו נמלה ממנו הבכורה" (דהיי"א ה א). לזה אמר שלא נמלה לגמרי, רק נעשית לו צרה, אך ראובן עדין בכור ישראל:

בני ראובן חנוך משפחת החנכי (כו ה). כבר גלו רבותינו ז"ל (ילקוט פינחס תשעג) [שעל ידי שהמיל שם י"ה במשפחת השבטים, החנוכי הפלואי וכו'] בא להעיד להם שהם [חנוך פלואי וכו'] אבותיהם [של משפחת החנוכי וכו'], ואמרו על זה פסוק "שכמי יה עדות לישראל" (תהלים קכד ד). ונראה שבאה העדות הזו כאן, יען כי מספר זה היה בשביל חלוקת הארץ. לזה - עם היות שמאז היו האמות מצפצפים ומהגים על ישראל "אם בגופן שלטו, קל וחומר בבנותיהם" (ילקוט שם) - מכל מקום לא הוה נפקא מנה מידי עד עת בואם ליכנס

לארץ מכח ירושת אבותיהם אברהם יצחק ויעקב, אז היתה טענתם חזקה: "מה אלו מתייחסים על שבטיהם ליטול בארץ?". לזה בא הכתוב והעיד עליהם לומר שראוים הם ליטול בארץ. וזה מבואר מהפסוק שהביאו על זה: **שבטי יה עדות לישראל להודות את שם ה' כי שמה ישבו כסאות וגו' שאלו שלום ירושלים וגו' יהי שלום בחילך וגו'.**

קודם לפסוק זה אמר (תהלים קנד א) **שיר המנוחות לדוד שמחתי באמרים לי בית ה' נלך.** וצריך לתת לב מה הפונה לומר בזה. גם אומרו (שם שם ב) **עמדות היו רגלינו בשעריך ירושלים.** גם אומרו (שם שם ג) **ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדו, כלם צריכים ביאור.**

הנה רבותינו ז"ל פירשו בירושלמי דברכות (פרק ב) שהיו מקניטים לדוד לומר שרצונם לילך לבית המקדש, ורצונם שימות דוד כי אז יבנה בית המקדש. ולזה אמר: עם כל זה שמחתי באמרים לי בית ה' נלך. ולפי דרכם נאמר שאומר דוד המלך ע"ה כי לא הועילו שונאי בקותם מיתתי, כי: אם אני מת, הנה עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, שאחר שיש לי בן ממלא מקומי - שלמה המלך ע"ה - פאלו לא מת, ועומדות היו רגלינו אני ושלמה בני בשעריך ירושלים.

ונוכל לומר שכך באומרו רגלינו לפי

מליצת רבותינו ז"ל שאמרו (עי' עירובין ע) "ברא כרעא דאבוה". והטעם, כי עמידת האב בעולם - היא על ידי בנו, וכאלו הוא רגלו. ועוד במה שאמרו חז"ל⁶¹⁷ כי מי שאין לו בנים נקרא יושב, שעל זה אמרה השונמית (מ"ד יג) "בתוך עמי אנכי ישבת", וכתוב "ובן אין לה". ולזה אמר: עומדות היו רגלינו - שהוא שלמה המלך ע"ה - בשעריך ירושלים. ולזה שמחתי באמרים לי בית ה' נלך:

ועוד יש לפרש במאמר רבותינו ז"ל במסכת שבת בפרק במה מדליקין (ז), דכשרצה שלמה המלך ע"ה להכניס הארון לבית המקדש, דבקו שערים זה בזה וכו', עד שאמר זכרה לחסדי דוד וכו', ואז נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדרה וידעו כל העם שנמחל לו אותו עון. ולזה אמר שמחתי באמרים לי בית ה' נלך אף שמיתתי תלויה בדבר, יען שעומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, שעמדו רגלי ולא מעדו קרסולי על ידי שעריך ירושלים, שבהם נודע כי מחל לי אותו עון, ולא היה החטא [של] 'אשת איש' גדול ממש, כמאמר רבותינו ז"ל (שבת נו). כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה:

ועוד יש לפרש שמחתי באמרים לי בית ה' נלך, יען כי כל המלכים לא ירצו כלל [שימצאו] בעם [אנשים הנוהגים] להרכות

617. נראה שאינו מאמר חז"ל ממש, אלא שראה כן הגהמ"ח ולה"ה באחד המפרשים שחידש כן מדעתו.

ירושלים שלמטה. ואמר שירושלים הבנויה וגשמיית - כעיר שחברה לה הרוחנית, שגם זו דמתה לה ברוחניות. ואם תאמר מי יודע זה? לזה אמר:

ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת לְשֵׁם ה', כל השבטים שהיו בארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ד' מאות פרסה עלו לירושלים והכילה אותם, ומשם תדע כי יש בה רוחניות כירושלים של מעלה, ולזה אין לה גבול:

ועוד יש לפרש ירושלים הבנויה וגו'. שאמרו ז"ל (סנהדרין לו) שירושלים היתה טבור העולם, ולזה נמצאו בה כל פירות שבעולם. ואמרו (תנחומא קדושים י) ששלמה המלך ע"ה היה מכיר בַּעֲפָרָה ואומר: חוט זה מְהַלֵּךְ לְכוּשׁ, וזה למקום פלוני, וזרע בו הזרע המוצלח באותו מקום, באופן שירושלים [הבנויה - פירוש] מְבַנָּה בכל טוב - כעיר שחברה לה יחדיו, שכל עיר שתחבר אותה לירושלים - תמצאנה כמותה. ואמר: המעם לזה, ששם עלו שבטים וגו', וכל אחד הורגל על פירות ארצו. ואם לא היה מוצא כן בירושלים - היתה ארצו חביבה עליו ביותר, או היה נזקק משגו וסת:

ועוד יש לפרש שהדמוי הזה היה באוירה, שאוירה מְשַׁבַּח ונערך עם כל אויר ארץ ישראל, כדי שלא יזק שום אדם בַּעֲלִיתוֹ, שנבדק הגוף מנוה אל נוה (כתובות קי)

תפלה ועבודת ה', כי אז לא יהיו פנוים לעבודתם. ומלכי האמות בָּלָם מקפידים על אנשי המלחמה מללכת אל בית התפלה שלהם, וכל שכן לבית מדרש שלהם, רק להיותם נמשל כבהמות' אכילה ובעילה, וללמוד גנוני המלחמה. ושמעתי שבזמן שעבר מלך ישמעאל אחד, שמע שיש מעבדיו לוקח בידו תסאביח⁶¹⁸ שלהם, שהוא סימן שהוא מהמתחסדים, וגזר הריגה עליהם, ואחד מהם עמד ונשבע שמעולם לא התפלל ולא ראה בית התפלה שלהם וניצול.

אמר דוד המלך ע"ה: איני כמותם, רק אני שמחתי באומרים לי - העם - בית ה' נלך, כי עומדות היו רגלינו במלחמה בשביל שערך ירושלים העוסקים בתורה, ולזה לא אחוש על העם אם לא יהיו מְלַמְּדֵי מלחמה, כי מלחמת ישראל היתה על ידי התורה והמצוה, לא על ידי סוס ורכב, כי הגוים באים בנצחון של חרב והנית, וישראל בנצחוננו של מקום:

ירושלים הבנויה. יש לדקדק, פשיטא שהיא בנויה. גם מהו כעיר שחברה לה יחדיו. במסכת אבות (פ"ה מ"ה) תנן: "ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים", ופירשו המפרשים שהיתה מתרחבת כנס עד לחפליא. לזה אמר ירושלים הבנויה, אף שהיא בנויה גשמית בחומר ובלבנים, הנה לפעמים תשוב להיות רוחנית כעיר שחברה לה יחדיו, ירמוז לירושלים של מעלה שאמרו ז"ל (זהר פרשת בא לה) שְׁמִכּוֹנֶת כנגד

על מציאותו ואמתותו, ומשם ימשך להם
להודות לשם ה':

ועוד יש לפרש פי שמה ישבו כסאות
למשפט כסאות לבית דניד. שאילו שלום
ירושלם ישליו אהביך, שהכל נתינת טעם
לעליה שעולים ישראל לרגל בכל שנה
ושנה. ואמר הטעם: כי שמה ישבו כסאות
למשפט, וכל אשר יהיה לו משפט יהיה נגש
לפני השופטים. ועוד, כסאות לבית דוד, הוא
המלך, וכל אשר יהיה עשוק ביד עושקו -
יראה לפני המלך והמלך יושענו, ולא ישאר
חמס ושוד בעיר מכל ערי ישראל. ולזה
שאילו ובקשו ישראל תמיד שלום ירושלים,
כי בשלומה ישליו אהביך.

ישליו אהביך. יהי שלום בחילך שלוח
בארמנותיך, הם שלוש כתות שישלם לו
השלום בהם, והם: אשתו ובניו, ובני משפחתו,
ובני מדינתו. והקדים 'הקרב הקרב': אהביך
- הם בניו ואשתו. יהי שלום בחילך - הם
בני משפחתו. שלוח בארמנותיך - הם בני
המדינה:

ואמר עוד להלחיב הלככות לבקש
שלום ירושלים, שמשני דברים עוד אבקש
טוב לירושלים: למען אחי ורעי אדברה נא
שלום בך. למען בית ה' אלהינו אבקשה
טוב בך. אי למען אחי ורעי - הם החכמים
והסנהדרין שבך - אדברה נא שלום בך.
בי למען בית ה' אלהינו - שהיא בתוכך -
אבקשה טוב לך:

ודרך בדיחותא פירשו: יהי שלום בחילך
שלוח בארמנותיך במעשה דר' אליעזר

ובעלותו לארץ ישראל לא היה עליו שנוי, כי
ירושלים - בעיר שחברה לה יחדיו כבדרך
הראשונה, שלכל עיר שתחברנה - תמצאנה
כמותה באויר וקרובה לה.

וכפי דרך רבותינו ז"ל שאמרו שבטי יה
עדות לישראל שישם י"ה מעיד עליהם, נמשך
אחריו כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות
לבית דניד, ועל הדרך שכתבנו כי העדות
הזו הוצרכה בשביל ארץ ישראל כדי שלא
יאמרו שהיא בגזל בידם. ולזה אמר כי שמה
ישבו כסאות למשפט, לומר שאם יקשה:
"ומה לנו לדבריהם אם יאמרו מה שיאמרו?"
לזה אמר: כי שמה ישבו כסאות למשפט, ועל
דרך "השפט כל הארץ לא יעשה משפט?"
(בראשית יח כה), [ואחר שירושלים היא מקום
המשפט, תתחייב לעשות משפט ולהוכיח
במישור את צדקתה לאמות העולם].

ועל דרך זה אני מפרש פסוק כח מעשיו
הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (תהלים
קיא ו), כמאמר רבותינו ז"ל (רש"י בראשית א
א) כדי שלא יאמרו אמות העולם לסטים
אתם שכבשתם ארץ ז' עממים. ואם תאמר:
יאמרו! [תשובתך:] מעשה ידיו אמת ומשפט
נאמנים כל פקודיו, ולזה הוצרך יתברך
לתת טעם למעשיו. ולזה אמר כי שמה ישבו
כסאות למשפט וגוי [וכמו שנתבאר].

ולפי פשוטו אמרו עדות לישראל וגוי,
שהעליה הזו שעולים השבטים [לירושלים]
- משם עדות לישראל להודות לשם ה',
כי שם יראו כמה נסים ונפלאות המורים

שנחלק עם החכמים ונטו כותלי בית המדרש
ליפול (ב"מ נט):

ודרך דרש יש לפרש, כי המחלוקת שבין
החכמים - אפילו בדיני התורה - יוצא ממנה
מחלוקת בין המון העם, כי כשאלו נוהגין
כדברי האוסר ואלו כדברי המתיר - מתילד
ריב ומדון. ולזה, [אמר יהי שלום בחיילך]
סמוך לאומרו שאלו שלום ירושלים, כי על
ידי זה [שתתפללו לשלום ירושלים, ממילא]
יהי שלום בחיילך שהם החכמים, כמאמר
רבותינו ז"ל (עי' סנהדרין פ"א מ"ב) שבזמן
שהיתה לשכת הגזית - לא היו מרבים
מחלוקת, כי אם יפלא דבר [מן החכמים
שבכל עיר ועיר, לא יתקוטטו הם והנשמעים
להם זה עם זה, דהא] כתיב ועלית וגוי ובאת
וגוי אל השופט (דברים יז ה-ט), ולא נשאר שום
מחלוקת, וממילא שלום בארמנותיך, [שלא
תתילד מחלוקת בין המון העם]:

ועוד יש לפרש מעם לעדות זו [שבמי
י"ה עדות לישראל] בזמן ההוא, כי אחר
שיצא שם רע על ישראל מהזנות של בנות
מואב, על זה נתעוררו אמות העולם לומר:
"אם בגופן שלמו, בנשותיהן לא כל שכן",
ויאמרו שעל זה פשטו ידיהם ישראל בזנות,
כי הם זרע המצריים דכתיב בהו (יהוקאל כג
כ) "וזרמת פוסים זרמתם". ולזה העיד עליהם
ואמר (החנכי הפלואי וכו'), ללמד עליהם]
שהם בני אבותיהם.

ולזה אמר ויהי אחרי המגפה, לומר
שאחרי המגפה יצא לזות שפתים, ועל כן
ויאמר ה' וגוי שאו את ראש כל עדת בני
ישראל למשפחותם לבית אבותם [לכבול את
הלעין]. ולזה אמר סמוך ראובן בכור ישראל,
להודיע שגם הוא לא קמא בזנות, וגם כן
אמר אחריו בני יהודה ער ואונן וימת
ער וגוי. ולכאורה קשה, מה הפונה בהודיענו
זה עכשיו. ועם מה שכתבנו אתי שפיר, שבא
לומר: ראה איך מיד הרגישו מן השמים
וחשו על זרע השבטים מהיות בהם רע,
שתמיד עיני ה' אלהינו בזרע ישראל ולא
יתעלם מרעתם, ובזה תאמנה שפתי שקר'
הדוברות על צדיקים וטובים שיש בהם חשד
ה"ו.

והוא מה שרמז הכתוב (שה"ש דו) באומרו
כלך יפה רעיתי, ומום אין בך. והוא מבואר
הכפל. ועם מה שכתבנו יתפרש על כנסת
ישראל, שכלה יפה, שאין בהם דופי של
קמא. ואם המצא ימצא בהם, מיד הוא
יתעלה מסלקו מתוכם. וזהו כלך יפה רעיתי,
ומום שימצא בך - אין בך, אין נשאר
בך. והוא שאמר (ישעיה ס כא) ועמך כלם
צדיקים, לעולם יירשו ארץ. ועוד יש לפרש
ומום הידוע - שהוא העגל - אינו בך, רק
בערב רב, כמאמר רבותינו ז"ל (והר כי תשא
קצא), וישראל נענשו שלא מיהו.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

